

Frankenstein o el Prometeu modern

Un gran clàssic de la literatura de ciència-ficció, *Frankenstein*, de Mary W. Shelley, ha estat traduït al català per Quim Monzó i surt publicat aquests dies sota el segell editorial de La Magrana. L'editor català ha tingut la gentilesa —que agraïm sincerament— d'oferir als lectors de

(ciència) uns fragments (corresponents al capítol tercer) d'aquesta obra en la que el científic protagonista usurpa la facultat divina de crear vides i rep el càstig conseqüent. Tema sens dubte d'actualitat, perquè tot i que la primera edició del llibre data del 1818 i que fou escrit per

Mary W. Shelley als divuit anys, avenços científics recents com els de l'enginyeria genètica replanteixen avui certs problemes ètics i morals semblants als del protagonista d'una novel·la que el cinema va popularitzar a tot el món.

“... Des d'aquell dia, les ciències naturals i en particular la química —en el sentit més ample del terme—, van esdevenir gairebé la meua única ocupació. Vaig llegir amb ardor les obres, tan plenes d'enginy i de discerniment, que els investigadors actuals han escrit sobre aquestes matèries. Assistia a les conferències i cultivava l'amistat dels científics de la universitat; i fins en el senyor Krempe vaig trobar força sentit comú i uns coneixements fonamentats que, si bé és cert que es combinaven amb una fesomia i unes maneres repulsives, no eren per això menys valuosos. En el senyor Waldman vaig trobar un veritable amic. La seva gentilesa mai no era tenyida de dogmatisme, i ensenyava amb un aire de franquesa i bon temperament que allunyava qualsevol idea de pedanteria. Potser va ser el caràcter amable d'aquest home allò que em va inclinar més cap a la branca de les ciències naturals que ensenyava ell, més que no pas un amor intrínsec per la ciència en si. Però aquesta situació mental va durar només durant les primeres passes cap al saber: quan més m'endinsava en la ciència, més hi sentia interès exclusivament per

ella mateixa. Aquella aplicació, que al principi havia estat una qüestió de deure i resolució, ara esdevenia tan ardent i apassionada que, sovint, els estels desapareixien en la llum del matí i jo encara seguia enfeinat en el meu laboratori.

Com que m'hi aplicava amb tant d'interès, pot entendre's fàcilment que les meves millores fossin ràpides. Efectivament, el meu ardor astorava els altres estudiants, i la meua capacitat, els mestres. Sovint, el professor Krempe em preguntava, amb un somriú maliciós, com anava Cornelius Agrippa, mentre el senyor Waldman manifestava la més profunda alegria pels meus progressos. Així van passar dos anys, durant els quals no vaig fer cap visita a Ginebra, sinó que em vaig dedicar, de cor i d'ànima, a la consecució d'alguns descobriments que esperava fer. Ningú no pot concebre les seduccions de la ciència, tret d'aquells que les han experimentades. En altres estudis, arriben tan lluny com altres hi han arribat abans que vosaltres, i no hi ha res més a saber-ne; però en una recerca científica sempre hi ha terreny per a descobriments i sorpreses. Una ment de capacitat mitjana, que es consagra amb

aplicació a un estudi, ha d'arribar, infal·liblement, a una gran mestria, i jo, que contínuament tractava d'assolir un objectiu i m'hi havia ficat de ple, vaig progressar de tal manera que, dos anys més tard, vaig fer alguns descobriments per al perfeccionament d'uns instruments químics que em dugueren gran estima i admiració a la universitat. En arribar a aquest punt, quan ja dominava la teoria i la pràctica de les ciències naturals que ensenyaven els professors d'Ingolstadt, i residir-hi per més temps no em duria pas perfeccionaments de cap mena, vaig pensar a tornar amb els meus amics, a la meua ciutat natal. Va succeir, però, un incident que m'hi va fer perllongar l'estada.

Un dels fenòmens que havien atret especialment el meu interès era l'estructura del cos humà i, és clar, la de tot animal viu. Sovint em demanava d'on procedia el principi de la vida. Era una pregunta agosarada, que sempre ha estat considerada un misteri. Cautamente, quantes coses serien a l'abast del nostre coneixement si la covardia o la despreocupació no ens frenessin les investigacions! Vaig barrinar-ho força i vaig decidir, d'aleshores endavant, dedicar-me sobretot a aque-

lles branques de les ciències naturals que tenen a veure amb la fisiologia. Si no hagués estat animat per un entusiasme gairebé sobrenatural, la meua aplicació a aquest estudi haguera estat penosa i gairebé insuportable. Per examinar les causes de la vida, primer hem de recórrer a la mort. Vaig familiaritzar-me amb la ciència de l'anatomia, però amb això tampoc no n'hi havia prou i vaig haver d'observar la descomposició i corrupció del cos humà. Durant la meua educació, mon pare havia pres les més grans precaucions per tal que la meua ment no s'impressionés amb horrors sobrenaturals. No recordo haver tremolat mai en escoltar una història supersticiosa, ni haver temut l'aparició d'un esperit. La foscor

no feia efecte en la meua imaginació i, per a mi, un cementiri era merament el receptacle dels cosos sense vida, els quals, de ser seu de bellesa i fortalesa, esdevenen menja per als cucs. Ara em veia impulsat a examinar la causa i el procés d'aquesta descomposició, i forçat a passar dies i nits en criptes i osseres. La meua atenció es fixava precisament en els objectes més insuportables per a la delicadesa dels sentiments humans. Vaig observar com es degradava i es perdia la delicada forma de l'home; vaig contemplar com la corrupció de la mort succeïa a les esponeroses geltes de la vida; vaig veure com el cuc heretava les meravelles de l'ull i del cervell. Vaig deturar-me a examinar i analitzar totes les minúcies de la causa, tal com es mostren en el canvi de la vida a la mort, i de la mort a la vida, fins que del bell mig d'aquella foscor va brollar sobre meu una llum, una llum tan brillant i prodigiosa i, tanmateix, tan simple, que alhora que em sentia enlluernat davant de la immensitat de la perspectiva que ofería, em sorprenia que entre tants homes de geni, que havien dirigit les seves recerques cap a la mateixa ciència, fos jo a qui li estigués reservat de descobrir un secret tan prodigiós. Recordeu que no us estic pas explicant les visions d'un boig. El que ara afirmo és tan cert com que el sol lluu al cel. Deu haver estat producte d'un miracle, encara que les etapes del descobriment van ser clares i comprovables. Després de dies i nits d'increïble treball i fatiga, vaig reeixir a descobrir la causa de la generació i la vida; i, encara més, vaig aconseguir de ser capaç d'animar la matèria exànime.

L'astorament que vaig experimentar al principi d'haver fet aquest descobriment, aviat va deixar lloc al delit i a l'entusiasme. Després d'haver passat tant de temps treballant àrduament, arribar de cop i volta al sùmmum dels meus desitjos va ser una culminació gratificantíssima dels meus esforços. Aquest descobriment, però, fou tan gran i aclaparador que vaig oblidar totes les passes que havia anat donant progressivament fins a arribar-hi, i vaig fixar-me només en el resultat. Allò que, des de la creació del món, havia estat motiu d'estudi i de desig dels homes més savis, era ara al meu abast. No era que, com en una escena màgica, ho tingués tot ja davant meu, de cop. Més que no pas mostrar-me aquell objectiu ja aconseguit, amb la informació que havia obtingut, podria dirigir els esforços cap a l'objectiu de la meua recerca. Era com l'àrab* que enterraren amb els morts i,

ajudat tan sols per una llum parpellejant i sense importància aparent, trobà un passatge cap a la vida.

Amic meu, veig per la vostra ansietat i per la sorpresa i expectació que els vostres ulls expressen que espereu que us reveli el secret que posseeixo; però no pot pas ser: escolteu pacientment fins a la fi de la meua història i comprendreu fàcilment perquè vull guardar silenci sobre aquest tema. No vull dur-vos, confiat i ardent com jo era aleshores, indefectiblement a la destrucció i la dissort. Apreneu de mi —si no dels meus preceptes, com a mínim del meu exemple— el perillós que és adquirir saber, i que és molt més feliç aquell home per al qual el poble natal és el món sencer que no pas aquell que vol esdevenir més gran del que la seva natura li permet. Quan vaig descobrir l'astorador poder que tenia a les mans, vaig dubtar molt de temps sobre com hauria d'utilitzar-lo. Tot i que posseïa la capacitat d'animar, preparar un cos amb tota la complicació de fibres, músculs, i venes, era encara un treball d'inconcebible dificultat i esforç. Al principi, dubtava si havia de tractar de crear un ésser com jo o un d'organització més simple, però la meua imaginació estava massa exaltada pel meu primer èxit per permetre'm de dubtar de la meua habilitat de donar vida a un animal tan complex i meravellós com l'home. Els materials de què disposava aleshores no em semblaven gaire escaients per a una empresa tan difícil, però no dubtava pas que a la fi hi reeixiria. Vaig preparar-me a afrontar molts revessos; les meves operacions podien fer-se malbé a cada moment i, al capdavant, no arribar a la fi desitjada; tanmateix, quan considerava els avenços que cada dia tenien lloc en la ciència i en la mecànica, em sentia encoratjat a esperar que els meus intents servissin, com a mínim, de fonaments per a l'èxit futur. Tampoc no podia considerar que la magnitud i complexitat del meu pla fossin cap prova d'inviabilitat. Amb aquests sentiments, vaig començar la creació d'un ésser humà. Com que la petitor de les parts era un gran obstacle per a la rapidesa amb què volia treballar, vaig resoldre —ben a l'inrevés de la meua primera intenció— fer un ésser d'estatura gegantesca; és a dir: d'uns vuit peus d'alçada i proporcionalment ample. Després d'haver pres aquest determini, i havent passat alguns mesos recollint i arrançant els materials, vaig començar-hi.

Ningú no pot imaginar la diversitat de sentiments que em feren seguir-hi avançant, com un huracà, empès pel primer entu-

siasme de l'èxit. La vida i la mort em semblaven límits imaginaris que seria el primer a trencar, fent vessar un torrent de llum en el nostre món obscur. Una nova espècie em beneficiaria com al seu creador i deu originària; moltes natures felices i excel·lents em deurién l'ésser. Cap pare no podria rebre la gratitud dels seus fills amb tant de dret com jo. Seguint amb aquestes reflexions, vaig pensar que si podia animar la matèria sense vida, amb el temps (encara que aleshores m'era impossible) podria renovar la vida allà on la mort havia aparentment sotmès el cos a la corrupció.

Aquests pensaments em sostenien l'ànim, mentre seguia l'empresa amb ardor infatigable. De tant d'estudiar, les meves galtes s'havien fet pàl·lides, i m'havia apriat a còpia de confinament. De vegades, a punt d'aconseguir l'èxit, fallava; tanmateix, seguia aferrat a l'esperança que, a l'endemà o una hora més tard, ho aconseguiria. El secret que tan sols jo coneixia era la fe a la qual m'havia dedicat; la lluna contemplava els meus afanys nocturns mentre, amb ansietat viva i plena de neguit, perseguia la natura fins als racons més amagats. ¿Qui pot imaginar els horrors del meu treball secret, mentre remenava entre les humitats impies de les tombes, o torturava els animals vius per tal d'animar el fang sense vida? Ara em tremolen les cames, i els ulls se m'omplen de llàgrimes només de recordar-ho; aleshores, però, un impuls irresistible i gairebé frenètic m'hi empenyia a seguir; era com si hagués perdut totalment l'ànima o la sensibilitat per a tot allò que no fos aquell objectiu. Fou, efectivament, un estat passatger que no va fer sinó renovar-me la sensibilitat, bon punt els estímuls antinaturals cessaren i vaig tornar als meus antics costums. Vaig recollir ossos de les osseres, i, amb dits profans, vaig torbar els secrets terribles del cos humà. En una cambra solitària, o millor cel·la, dalt de tot de la casa, separat de totes les altres cambres per una galeria i una escala, tenia el meu taller de creació, on els ulls se'm sortien de les òrbites, atents als detalls de la feina. La sala de dissecció i l'escorxadador em proporcionaren molts dels materials, i freqüentment la meua natura humana abominava de l'empresa mentre, empès per una ansietat perpètua en augment, el meu treball s'apropava a la fi. (...)

Mary W. Shelley

* Es refereix a Simbad, i al seu quart viatge, a *Les mil i una nits*. (N. del t.)